

niet te weigeren. De raad voorzag daarbij dat de Joden uit de overheidsdienst verwijderd zouden worden; hij stelde een brief op waarin daartegen bij voorbaat geopponereerd werd – de brief werd niet verzonden. Dat hing samen met het feit dat verscheidene, ja de meeste raadsheren van opvatting waren dat men de bezetter het recht om Joden of andere ‘potentiële tegenstanders’ uit hun functie te ontheffen, niet kon ontzeggen; dat was ook de opvatting van de volkenrecht-specialist van Buitenlandse Zaken, prof. mr. J. P. A. François, met wie enkele leden van de Hoge Raad veel contact hadden.

Was dit nu alleen maar een juridisch vraagstuk? Natuurlijk niet. Wilde men al een juridische benadering kiezen, dan had men kunnen stellen dat de gehele Jodenvervolgning zozeer indruiste tegen de (in de considerans van het verdrag van 1907 genoemde) ‘wetten der menselijkheid en eisen van het openbare rechtsbewustzijn’, dat elk beroep van de Duitsers op wat hun op dat terrein volkenrechtelijk geoorloofd was, bij voorbaat afgewezen diende te worden. Waarom werd niet *die* benadering door de meerderheid van de Hoge Raad en door François gekozen? Waarom prefereerden zij een betoog waardoor zij moeilijkheden met de bezetter uit de weg gingen? Omdat zij, aldus onze visie, juist dat laatste wensten. De meeste leden van de Hoge Raad stelden zich, in het voetspoor van het college van secretarissen-generaal, tot diep in de bezetting op het standpunt dat het hun primaire taak was, een zo groot mogelijk deel van de rechtspraak te redden: scherpe conflicten met de bezetter moest men uit de weg gaan, verzet was uit den boze. In een kwestie als de Ariërverklaring of het heenzenden van president Visser werd een *juridische* argumentatie ontwikkeld die, zo menen wij, in wezen door *politieke* motieven ingegeven werd.

Er moest voor Visser een opvolger benoemd worden. Enkele leden van de Hoge Raad wensten dat prof. mr. J. Kusters, een van de twee vice-presidenten, president zou worden, maar afgezien van het feit dat deze daar zelf niet voor voelde, was hij ook voor de bezetter en Schrieke onaanvaardbaar: men wist dat hij tot de minderheid in de Hoge Raad behoorde die strijdbaar reageren voorstond. De NSB schoof toen mr. van Vessem naar voren, maar deze werd niet voldoende capabel geacht. Aannemelijk lijkt ons voorts dat Seyss-Inquart op een zo hoge post liever geen NSB'er zag maar een pro-Duitse figuur die, doordat hij geen volgeling van Mussert was, ook minder weerstanden zou wekken. De keuze viel op prof. mr. J. van Loon, bijzonder hoogleraar in het octrooirecht te Utrecht en Delft – de man die, zoals wij in hoofdstuk 10 van deel 4 beschreven, eind mei '40 als eerste Nederlander politieke adviezen verstrekt had aan Seyss-Inquart en in juni '40 bij diens gesprek met Colijn had bemiddeld. Van Loon aanvaardde zijn benoeming